

Ebeveyn Kabul/Reddi ile İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkide Yaşam Amaçlarının Aracı Rolü*

Büşra Aslan
Ankara Üniversitesi

Ayşegül Durak Batıgün
Ankara Üniversitesi

Özet

Çalışmanın amacı, ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında, yaşam amaçlarının aracı rolünün belirlenmesidir. Örneklem, yaşları 18-28 ($Ort. = 21.44$, $S. = 1.66$) arasında değişen 394 (%51.8 kadın, %48.2 erkek) üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak İntihar Olasılığı Ölçeği, Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu ve Yaşam Amaçları Ölçeği Kullanılmıştır. Yapılan istatistiksel analizler sonucunda, değişkenler arasında beklenen yönde ve anlamlı ilişkilerin bulunduğu; “ilişki” ve “fiziksel sağlık” amaçlarının ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında kısmi aracılık etkisinin bulunduğu görülmektedir. Elde edilen bulguların, intihar davranışlarının anlaşılması ve önlenmesine yönelik olarak yapılan müdahale programlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: İntihar olasılığı, ebeveyn kabul/reddi, yaşam amaçları

Abstract

The aim of the present study is to determine the mediating role of the life goals in the relationship between parent acceptance/rejection and suicide probability. The study sample is composed of 394 college students (51.8% female, 48.2% male) whose ages are between 18-28 ($M = 21.44$, $SD = 1.66$). Parent Acceptance Rejection Scale, Life Goals Scale and Suicide Probability Scale were used in the data collection phase. The results of the analyses showed expected significant relationships between the variables. In the model test results of the analysis, sub-scales of the Life Goals Scale partially mediate the relationship between parent acceptance/rejection and suicide probability. Research findings can be used in suicide intervention programs which is practiced to understand and prevent suicidal behavior.

Key words: Suicide probability, parent acceptance/rejection, life goals

İntihar, tüm dünya ülkelerinde görülen ve yaygınlığı gittikçe artan bir ruh sağlığı sorunudur (WHO, 2014). Dünya Sağlık Örgütü, dünyada her 100.000 kişiden 16'sının intihar yoluyla hayatına son verdiğini bildirmektedir. Diğer bir deyişle, dünyada her 40 saniyede bir kişi intihar ederek hayatına son vermektedir. İntihar girişimlerinin ise bunun 10-20 katı olduğu tahmin edilmektedir (WHO, 2014).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde de intihar oranları her yıl giderek artmaktadır. Örneğin, 1990 yılında bu oran 100000'de 2.42 iken, 2010 yılında 100000'de 4.02, 2012 yılında ise 100000'de 4.29'dur. Bu sonuçlara yaş grupları açısından bakıldığında vakaların %23.96'sının 15-24 yaş aralığında yer aldığı dikkati çekmektedir (TÜİK, 2013).

Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda, ergenlerdeki intihar davranışı ile ilişkili birçok etken belirlenmiştir ve bunlardan biri de çocukluk çağıında anne-baba ile yaşanan olumsuzluklardır. Çocukluk çağıına dair açıklamalar getiren kuramlardan biri Ebeveyn Kabul/Red Kuramı'dır (EKAR). Rohner (1975; 1986) tarafından geliştirilen EKAR, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin bireyin çocukluk ve yetişkinlik dönemindeki psikolojik uyumu üzerindeki etkilerini açıklar. Ebeveyn kabulü, ebeveynin çocuğa fiziksel ya da sözel olarak ifade edileceği sıcaklık, ilgi ve sevgi olarak tanımlanır (Rohner, 1975). Ebeveyn kabulünün fiziksel ifadeleri sarılma, okşama, kucaklama, onaylayıcı bakış, öpme, gülümseme gibi sevgi, onaylama ve destek işaretlerinden oluşurken; sözel ifadeleri ise övgü, iltifat etme, çocuğa kendisi hakkında güzel sözler söyleme, çocuğa şarkı söyleme ya da öykü okuma gibi davranışları içerir (Rohner, 1986; 2004). Ebeveyn reddi ise bu boyutun diğer ucunda yer alır ve ebeveynin çocuğa karşı sıcaklık, ilgi ve sevgiden yoksun davranması olarak tanımlanabilir. Ebeveyn reddi; "soğuk ve duygusuz" "düşmanca ve saldırgan", "kayıtsız ve ihmalcisi" ve "ayrışmamış reddetme" olmak üzere dört temel yolla ifade edilebilmektedir (Rohner, 1975; 1986; 2005; Rohner, Khaleque ve Cournoyer, 2012).

Yurtdışında yapılan çeşitli çalışmalarda, algılanan ebeveyn kabul ve reddinin intihar olasılığı üzerindeki etkileri incelenmiştir (Ehnvall, Parker, Hadzi-Pavlovic ve Malhi, 2008; Wagner ve Cohen, 1994; Wong, de Mann ve Leung, 2002). Örneğin, çocukluklarında kendilerini reddedilmiş veya ihmal edilmiş olarak hatırlayan kadınların, yaşam boyu en az bir kez intihar girişiminde bulunma olasılıklarının yüksek olduğu belirtilmektedir (Ehnvall ve ark., 2008). Fergusson ve Lynsky (1995), çocukken annelerinin duygusal olarak ulaşılmaz olduğunu ve anne kabulünün düşük olduğunu düşünen ergenlerin intihar girişim risklerinin yüksek olduğunu bulmuştur. Yakın zamanda yapılan bir başka çalışmada da, hatırlanan ebeveyn reddinin intihar olasılığı ile iliş-

kili olduğu, ebeveyni reddedici hatırlamanın, özeleştirici aracı etkisi ile depresyon ve intihar olasılığını yordadığı belirtilmektedir (Campos, Besser ve Blatt, 2013). Ülkemizde ise intihar ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri inceleyen bazı çalışmalar bulunmakla birlikte (Elevli, 2012), Rohner'in kuramı çerçevesinde konuyu ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İntihar ile ilgili olarak ele alınan değişkenlerden biri de yaşam amaçlarıdır. İnsanlar amaçlar sayesinde yaşamlarını planlar, kendi gelişimlerine yön verir ve yaşamlarını amaçları etrafında örgütler (Eryılmaz, 2012). Amaçlar aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlığın korunmasında da önemli etkiye sahiptir (Nair, 2003). Kasser ve Ryan (1993), amaçların içeriğe göre ele alınması gerektiğini belirtmekte ve her amacın mutluluk ve temel psikolojik ihtiyaçlar üzerinde aynı etkiye sahip olmadığını öne sürmektedir. Amaçları, içeriğine göre içsel amaçlar ve dışsal amaçlar olmak üzere iki sınıflandırma altında toplamaktadırlar. İçsel amaçlar katılım/yakın ilişkiler, topluma katkı/yardımseverlik, fiziksel sağlık ve kendini kabul gibi amaçlardan oluşurken; dışsal amaçlar maddi başarı/zenginlik, ünlü olma/tanıma, çekicilik/ imaj gibi amaçlardan oluşur. Bu iki amaç türü içeriğine göre bireyleri farklı yaşam tarzlarına yönlendirir ve bireyin mutluluğu üzerinde farklı etkilere yol açar. Çeşitli kültürlerde yapılan çalışmalar, maddi başarı ve zenginlik gibi dışsal amaçları içselleştiren bireylerin iyi oluşlarının düşük olduğunu ve daha fazla stres yaşadıklarını göstermektedir (İlhan ve Özbay, 2010; Kasser ve Ahuvia, 2002; Ryan ve ark., 1999; Sheldon ve Kasser, 1995). İntihar girişimi olan hastaların yaşama dair planlarının belirsiz olduğu, amaçlarını başarma yolunda çok fazla engel olduğunu düşündükleri, amaçlarını başarma konusunda kontrole sahip olmadıklarına ve amaçlarını başarma olasılıklarının düşük olduğuna inandıkları belirtilmektedir (Vincent, Boddana ve McLeod, 2004). Ülkemizde ise intihar ile yaşam amaçları arasındaki ilişkilerin araştırıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ebeveyn ergen ilişkisi ile yaşam amaçları arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmalar da mevcuttur. Kontrolcü ebeveynliğin daha çok dışsal amaç ve daha az içsel amaç seçmekle bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır (Kasser ve ark., 2002). Örneğin, annelerinin özerk ve destekleyici olmadığını düşünen gençlerin, finansal başarıyı yaşam amacı olarak belirleme olasılığının yüksek olduğu (Kasser, Ryan, Zax ve Sameroff, 1995); anne babaları özerk ve destekleyici olan, kontrol edici olmayan ergenlerin dışsal amaçlar yerine içsel amaçlara daha çok önem verdikleri belirtilmektedir (Lekes, Gingras, Philippe, Koestner ve Fang, 2010). Tüm bu çalışmalar sonucunda, ebeveyn davranışlarının, ergenlerin yaşam amaçlarını belirleme üzerinde de önemli etkileri olduğu söylenebilir.

Görüldüğü gibi, intihar olasılığı konusu hem Rohner'in Ebeveyn Kabul/Red Kuramı çerçevesinde hem de yaşam amaçları değişkeni açısından ülkemizde daha önce ele alınmamıştır. İntihar olasılığı ile bu değişkenler arasındaki ilişkileri tek tek araştıran çalışmalar yurt dışında bulunmakla birlikte, bu üç değişkenin bir arada ele alındığı ve ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında yaşam amaçlarının aracı rolünün incelendiği bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Bilindiği üzere aracılık testleri, yordayan (ebeveyn kabul/reddi) ile yordanan (intihar olasılığı) arasındaki ilişkilerin "nasıl" ortaya çıktığını kanıtlamada etkili bir yöntemdir. Mevcut çalışmada da yaşam amaçları aracı değişken olarak ele alınmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, insanlar amaçlar sayesinde yaşamlarını planlamakta, gelişimlerine yön vermekte ve yaşamlarını amaçları etrafında örgütlemektedir (Eryılmaz, 2012). Amaçlar aynı zamanda fiziksel ve ruhsal sağlığın korunmasında da önemli etkiye sahiptir (Nair, 2003). Dolayısıyla, ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide yaşam amaçlarının aracı rolünün belirlenmesi, intiharı önlemeye yönelik çalışmalarda kullanılacak veriler sağlayabilir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında yaşam amaçlarının aracı rolünün belirlenmesidir.

Yöntem

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Ankara Üniversitesi (%48.2), Hacettepe Üniversitesi (%18.4), Gazi Üniversitesi (%6.8), Orta Doğu Teknik Üniversitesi (%8.6), Kırıkkale Üniversitesi (%7.8) ve diğer (%10.2) (Başkent Üniversitesi, Ufuk Üniversitesi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi) üniversitelerde öğrenim görmekte olan, rastlantısal yöntemle seçilmiş lisans öğrencilerinden oluşmuştur. Çalışmanın başlangıcında yaklaşık 500 kişiden veri toplanmış, ancak çok sayıda soruya yanıt vermeyen ve demografik formda sorulan "Psikiyatrik tanı aldınız mı?" ve "Psikiyatrik bir ilaç kullanıyor musunuz?" sorularına "evet" cevabını verenler araştırma kapsamına alınmamıştır. Ölçeklerden uç puan alan kişilerin de elenmesi sonucu toplamda 396 katılımcı ile analizler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 205'i kadın (%51.8), 191'i erkektir (%48.2) ve yaşları 18-28 (*Ort.* = 21.44, *S.* = 1.66) arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Demografik Bilgi Formu. Bu form yaş, cinsiyet, eğitim gördükleri üniversite, ailenin aylık gelir düzeyi ve psikiyatrik öykü gibi katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir.

İntihar Olasılığı Ölçeği (İÖÖ). Cull ve Gill (1988) tarafından ergen ve yetişkinlerdeki intihar riskini belirlemek amacıyla geliştirilmiş, 36 maddeden oluşan ve 1-4 arası Likert tipi puanlanan bir ölçektir. Ölçeğin Türkçeye çevirisi ve üzerindeki ilk çalışma Eskin (1993) tarafından yapılmıştır. Mevcut araştırmada ise ölçeğin Şahin ve Batıgün (2000) tarafından çalışılan formu kullanılmıştır. Bu çalışma sonucunda ölçeğin "Olumsuz Benlik ve Tükenme", "Hayata Bağlılıktan Kopma" ve "Öfke" olmak üzere üç alt boyuttan oluştuğu bildirilmektedir. Ölçeğin bu formu pek çok çalışmada kullanılmış (Arsel ve Batıgün, 2011; Batıgün, 2008; Batıgün ve Şahin, 2003), geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin çok sayıda kanıt elde edilmiştir.

Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği Yetişkin Formu (Yetişkin EKRÖ). Rohner ve arkadaşları tarafından 1978 yılında geliştirilen ve 1-4 arası Likert tipi puanlanan ölçek, katılımcıların çocuklukta yaşamış oldukları ebeveyn kabul/reddi ile ilgili anıları değerlendirmektedir (Rohner ve Khaleque, 2008). Anne EKRÖ ve Baba EKRÖ olarak adlandırılan iki ölçekten oluşmakta ve anne ile ilişkide algılanmış olan kabul/red Anne EKRÖ; baba ile ilişkide algılanmış olan kabul/red ise Baba EKRÖ ile araştırılmaktadır. 60 maddeden oluşan ölçeğin "sıcaklık", "saldırganlık", "ihmal" ve "red" olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Bu dört alt ölçeğin toplanması ile elde edilen toplam puan, bireyin anne veya babası ile ilişkisinde ne kadar kabul/red algıladığının genel bir ölçümünü vermektedir. Ölçeğin Türkiye örneklemindeki güvenilirlik ve geçerlik çalışması hem normal hem de klinik örneklem üzerinde Varan (2003) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin yeterli kanıt mevcuttur.

Yaşam Amaçları Ölçeği (YAÖ). Üniversite öğrencilerinin, yaşamdaki uzun dönemli amaçlarını belirlemek amacıyla İlhan (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 1-7 arası Likert tipi derecelendirilen 47 maddeden oluşmaktadır. "Kişisel ilişki", "topluma katkı", "fiziksel sağlık", "kişisel gelişim", "anamlı yaşam", "aileye katkı", "ünlü olma", "imaj" ve "maddi başarı" olmak üzere dokuz faktörden oluşmaktadır. Bu faktörlerden topluma katkı, kişiler arası ilişki, anlamlı yaşam, aileye katkı ve fiziksel sağlık "içsel amaçlar"; maddi başarı/zenginlik, ünlü olma/tanınma ve imaj/çekicilik ise "dışsal amaçlar" olarak adlandırılmaktadır. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin yeterli kanıt mevcuttur.

İşlem

Araştırmada kullanılan ölçekler, sıra etkisini kontrol etmek amacıyla demografik form başta olmak üzere farklı sıralarda dizilerek uygulanmıştır. Katılımcılara çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve bireysel değerlendirme yapılmayacağı belirtilmiş; Onam

Tablo 1. Örneklemnin Ölçeklerden Almış Olduğu Puanların Ortalama, Standart Sapma ve Puan Aralıkları

	<i>Ort.</i>	<i>S.</i>	Puan Aralığı
İÖÖ Toplam Puan	68.95	12.27	42-105
Olumsuz Benlik ve Tükenme	37-82	7.79	21-64
Hayata Bağlılıktan Kopma	15.49	3.65	8-26
Öfke	15.64	3.78	9-30
EKRÖ Anne			
Anne Sıcaklık	68-75	10.66	23-80
Anne Saldırganlık	23.09	7.10	15-53
Anne İhmal	21.69	6.32	15-50
Anne Red	14.31	4.33	10-32
EKRÖ Baba			
Baba Sıcaklık	62.54	15.06	20-80
Baba Saldırganlık	22.18	7.95	15-54
Baba İhmal	26.17	8.97	15-56
Baba Red	14.54	5.16	10-38
Yaşam Amaçları Ölçeği			
İçsel Amaç (Toplam Puan)	197.26	23.76	117-217
İlişki	37.34	4.89	10-42
Topluma Katkı	40.57	8.96	15-119
Fiziksel Sağlık	25.40	3.28	12-29
Kişisel Gelişim	38.28	4.11	24-42
Aileye katkı	38.31	7.17	13-112
Anlamlı Yaşam	17.36	3.44	3-21
Dışsal Amaç (Toplam Puan)	82.56	14.42	25-105
Maddi Başarı	35.01	6.18	13-42
İmaj/Çekicilik	28.25	5.39	7-36
Ünlü Olma/Tanınma	19.29	5.48	4-28

Formu imzalatılmıştır. Çalışma için ilgili üniversiteden Etik Kurul Onayı alınmıştır. Uygulama sınıflarda toplu olarak yapılmış ve yaklaşık 30-35 dakika sürmüştür.

Bulgular

Ölçeklerden Alınan Puanların Ortalamaları, Standart Sapmaları ve Puan Aralıkları

Örneklemnin ölçeklerden aldığı puanların ortalamaları, standart sapmaları ve puan aralıkları Tablo 1’de verilmektedir.

Değişkenler Arası İlişkiler

Çalışmada değişkenler arası ilişkileri belirleyebilmek amacıyla Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Bu katsayıların kolayca takip edilebilmesi amacıyla önce

bağımlı değişken olan intihar olasılığı ile diğer ölçekler arasındaki ilişkiler, daha sonra da bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler iki ayrı tablo olarak verilmiştir (Bkz. Tablo 2, Tablo 3).

Tablo 2 ve Tablo 3’de görüldüğü gibi, İntihar Olasılığı Ölçeği ile EKRÖ Anne ve EKRÖ Baba alt ölçekleri ve Yaşam Amaçlar Ölçeği toplam puan ve alt ölçekleri arasında beklenen yönde ve anlamlı ilişkiler mevcuttur. Benzer ilişkiler, EKRÖ Anne ve EKRÖ Baba alt ölçekleri ve Yaşam Amaçlar Ölçeği toplam puan ve alt ölçekleri arasındaki ilişkiler için de geçerlidir.

Aracı Değişken Analizleri

Ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide yaşam amaçlarının aracı rolünün test edilebilmesi için Preacher ve Hayes (2008) tarafından önerilen

Tablo 2. İntihar Olasılığı Ölçeği ile Diğer Tüm Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	İÖÖ Toplam Puan	Olumsuz benlik ve tükenme	Hayata bağlılıktan kopma	Öfke
EKRÖ Anne				
Anne Sıcaklık	-.32***	-.34***	-.30***	-.06
Anne Saldırganlık	.33***	.34***	.19***	.18***
Anne İhmal	.31***	.33***	.23***	.11***
Anne Red	.32***	.34***	.18***	.18***
EKRÖ Baba				
Baba Sıcaklık	-.28***	-.29***	-.24***	-.08
Baba Saldırganlık	.32***	.30***	.24***	.18***
Baba İhmal	.29***	.29***	.24***	.11**
Baba Red	.33***	.31***	.26***	.16***
Yaşam Amaçları Ölçeği				
İçsel Amaç (Toplam Puan)				
İlişki	-.31***	-.31***	-.26***	-.12**
Topluma Katkı	-.21***	-.21***	-.20***	-.05
Fiziksel Sağlık	-.30***	-.30***	-.26***	-.10*
Kişisel Gelişim	-.25***	-.24***	-.26***	-.04
Aileye katkı	-.23***	-.27***	-.09	-.10*
Anlamlı Yaşam	-.22***	-.19***	-.20***	-.13*
Dışsal Amaç (Toplam Puan)				
Maddi Başarı	-.06	-.09	-.15***	-.14***
İmaj/Çekicilik	-.19***	-.23***	-.21***	.05
Ünlü Olma/Tanınma	-.05	-.08	-.15***	-.13***

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$ **Tablo 3.** Ebeveyn Kabul/Red Ölçeği ile Aylık Gelir ve Yaşam Amaçları Ölçeği Arasındaki İlişkiler

	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	-.15***	-.13**	-.09	-.14**	-.14**	-.15**	-.03	-.10*	-.08	-.12**	-.05
2	.20***	.18***	.15***	.17***	.17***	.13**	.06	.17***	.14**	.18***	.12**
3	-.08	-.06	.01	-.08	-.09	-.13**	.01	-.01	-.02	-.03	.03
4	-.15**	-.12**	-.10*	-.14**	-.16***	-.10*	-.04	-.08	-.06	-.11*	-.03
5	-.09	-.05	-.02	-.05	-.06	-.18***	.01	-.05	-.03	-.06	-.03
6	-.29***	-.22***	-.25***	-.17***	-.22***	-.21***	-.16***	-.14**	-.13**	-.11**	-.09
7	.31***	.25***	.26***	.19***	.23***	.23***	.18***	.18***	.16***	.15**	.13**
8	-.15**	-.06	-.16***	-.06	-.14**	-.09	-.12**	-.01	-.03	.01	.02
9	-.30***	-.25***	-.25***	-.20***	-.21***	-.24***	-.13**	-.16***	-.14**	-.13**	-.13**
10	-.14**	-.08	-.13**	-.07	-.12**	-.10*	-.08	-.05	-.05	-.05	-.02

1. EKRÖ-A Toplam Puan, **2.** EKRÖ-A Sıcaklık, **3.** EKRÖ-A Saldırganlık, **4.** EKRÖ-A İhmal, **5.** EKRÖ-A Red, **6.** EKRÖ-B Toplam Puan, **7.** EKRÖ-B Sıcaklık, **8.** EKRÖ-B saldırganlık, **9.** EKRÖ-B İhmal, **10.** EKRÖ-B Red, **11.** İçsel Amaç (Toplam Puan), **12.** İlişki, **13.**Topluma Katkı, **14.** Fiziksel Sağlık, **15.** Kişisel Gelişim, **16.** Aileye Katkı, **17.** Anlamlı Yaşam, **18.** Dışsal Amaç (Toplam Puan), **19.** Maddi Başarı, **20.** İmaj/çekicilik, **21.** Ünlü olma/tanınma

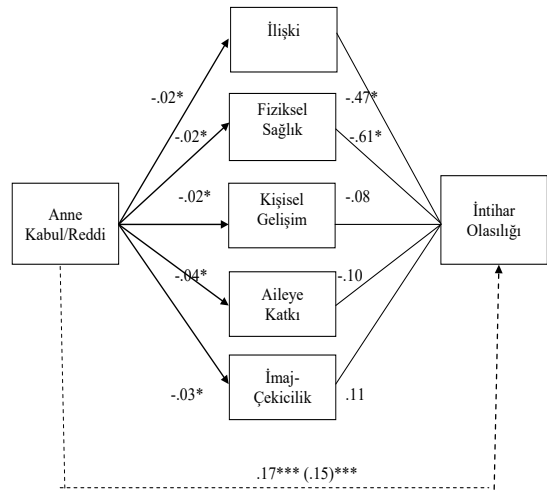
Bootstrap yöntemi olan çoklu aracı model testi kullanılmıştır (Hayes, 2012). Ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiyi yaşam amaçlarının aracı rolünü test etmek için, ilk aşamada korelasyon analizi sonuçlarından yola çıkılarak yordayıcı değişkenler, yordanan değişken ve aracı değişkenler arasındaki ilişkilere bakılmış; aralarında ilişki olmayan değişkenler analize dahil edilmemiştir. Ancak, 1) Anne kabul/reddi ile “ilişki”, “fiziksel sağlık”, “kişisel gelişim” “aileye katkı” ve “imaj/çekicilik” alt boyutları arasında; 2) Baba kabul/reddi ile “ilişki”, “fiziksel sağlık”, “kişisel gelişim”, “aileye katkı”, “topluma katkı”, “anlamli yaşam” ve “imaj/çekicilik” alt boyutları arasında; 3) İntihar olasılığı ile “ilişki”, “topluma katkı”, “fiziksel sağlık”, “kişisel gelişim”, aileye katkı”, “anlamli yaşam” ve “imaj/çekicilik” alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler bulunduğu için bu boyutların aracı rolü test edilmiştir.

Anne kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye YAÖ'nün alt boyutlarının aracı etkilerine ilişkin bulgular Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1'de görüldüğü gibi, anne kabul/reddinin yordanan değişken olan intihar olasılığı üzerinde anlamlı doğrudan etkisi ($\beta = .13, t = 7.31, p < .001$) vardır. Buna ek olarak anne kabul/reddi, aracı değişkenler olan “ilişki” ($\beta = -.03, t = -2.61, p < .01$), “fiziksel sağlık” ($\beta = -.02, t = -2.71, p < .01$), “kişisel gelişim” ($\beta = -.02, t = -2.89, p < .01$), “aileye katkı” ($\beta = -.04, t = -2.95, p < .01$) ve “imaj/çekicilik” ($\beta = -.03, t = -2.47, p < .05$) üzerinde anlamlı doğrudan etki göstermektedir. Aracı değişkenlerin intihar olasılığı üzerindeki yordayıcı etkisine bakıldığında “ilişki” ($\beta = -.47, t = -2.97, p < .01$) ve “fiziksel sağlığın” ($\beta = -.62, t = -2.44, p < .05$) anlamlı düzeyde doğrudan etkisinin olduğu; diğerlerinin ise etkilerinin bulunmadığı görülmektedir. Anne kabul/reddi ile tüm aracı değişkenler denkleme eşzamanlı girildiğinde, anne kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişki azalmış; anlamlılık değerinde azalma olmasına rağmen .001 düzeyinde kalmaya devam etmiştir ($\beta = .15, t = 6.84, p < .001$). Buradan hareketle, aracı değişkenlerin anne kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye “kısmi aracılık” etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{6,389} = 17.83, p < .001$) ve varyansın %20'sini açıkladığı görülmüştür.

Aracı değişkenlerin kısmi aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik bootstrap örnekleme üzerinde incelenmiş ve sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4'den de anlaşılacağı gibi, beş aracı değişkenin toplam dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur (nokta tahmin = .02 ve %95 BCa GA [.0065, .0427]). Diğer bir deyişle, yaşam amaçları alt boyutları, anne kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etmektedir. Ek olarak, her değişken ayrı ayrı ele alındığında, “ilişki” (nokta tahmin = .01 ve %95 BCa GA [.0019,

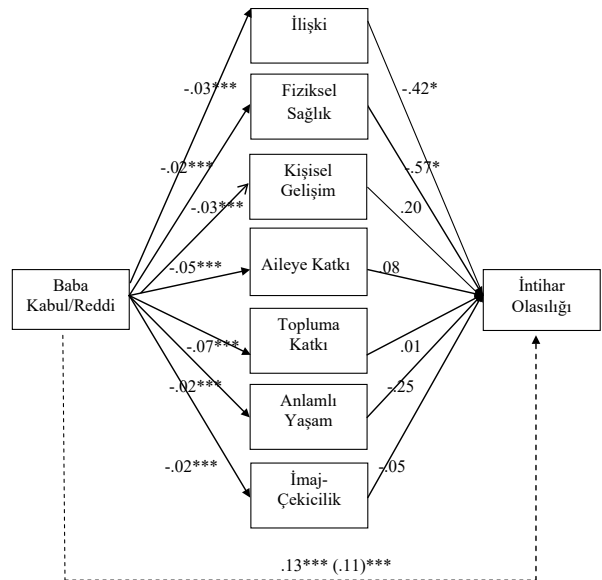
Şekil 1. YAÖ Alt Boyutlarının, Anne Kabul/Reddi ile İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkide Aracı Rollerini.

Not: Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.

* $p < .05$, *** $p < .001$.

.0348]) ve “fiziksel sağlığın” (nokta tahmin = .01 ve %95 BCa GA [.0020, .0282]) anne kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında anlamlı kısmi aracılık etkisi olduğu görülmektedir.

Baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye YAÖ'nün alt boyutlarının aracı etkilerine ilişkin bulgular ise Şekil 2'de yer almaktadır.

Şekil 2. YAÖ Alt Boyutlarının, Baba Kabul/Reddi ile İntihar Olasılığı Arasındaki İlişkide Aracı Rollerini.

Not: Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir.

* $p < .05$, *** $p < .001$.

Tablo 4. İntihar Olasılığı Üzerinde Toplam ve Spesifik Dolaylı Etki için Nokta Tahminleri, BCa (Bias-Corrected and Accelerated) Güven Aralıkları (Anne Kabul/Reddi İçin)

Değişken	Katsayılar Çarpımı (Product of coefficients)				%95 BCa Güven Aralığı	
	Nokta Tahmini	SE	z	p	Düşük	Yüksek
Toplam	-.02	.00	2.64	.01	.0065	.0427
İlişki	.01	.01	1.92	.06	.0019	.0348
Fiziksel Sağlık	.01	.01	1.82	.07	.0020	.0282
Kişisel Gelişim	-.00	.01	-.44	.66	-.0164	.0063
Aileye Katkı	.00	.01	1.06	.29	-.0021	.0192
İmaj-Çekicilik	-.00	.00	-.81	.42	-.0138	.0041

Şekil 2’de görüldüğü gibi, baba kabul/reddi’nin yordanan değişken olan intihar olasılığı üzerine anlamlı doğrudan etkisi ($\beta = .13, t = 7.31, p < .001$) mevcuttur. Ayrıca, baba kabul/reddi, aracı değişkenler olan “ilişki” ($\beta = -.03, t = -4.43, p < .001$), “fiziksel sağlık” ($\beta = -.02, t = -3.50, p < .001$), “kişisel gelişim” ($\beta = -.03, t = -4.53, p < .001$), “aileye katkı” ($\beta = -.05, t = -4.39, p < .001$), “topluma katkı” ($\beta = -.07, t = -5.19, p < .001$), “anlamli yaşam” ($\beta = -.02, t = -3.26, p < .001$) ve “imaj/çekicilik” ($\beta = -.02, t = -2.24, p < .05$) üzerinde anlamlı doğrudan etki göstermektedir. Aracı değişkenlerin intihar olasılığı üzerindeki yordayıcı etkisine bakıldığında “ilişki” ($\beta = -.42, t = -2.40, p < .05$) ve “fiziksel sağlığın” ($\beta = -.57, t = -2.19, p < .05$) anlamlı düzeyde doğrudan etkisinin olduğu; diğerlerinin ise anlamlı düzeyde etkilerinin bulunmadığı görülmektedir. Baba kabul/reddi ile tüm aracı değişkenler denkleme eşzamanlı girdiğinde, baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişki azalmış; anlamlılık değerinde azalma olmasına rağmen .001 düzeyinde kalmaya devam etmiştir ($\beta = .11, t = 5.88, p < .001$).

Buradan hareketle, aracı değişkenlerin baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide “kısmi aracılık” etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{8-387} = 11.96, p < .001$) ve varyansın %18’ini açıkladığı görülmüştür.

Aracı değişkenlerin kısmi aracılık etkisinin anlamlı olup olmadığı 1000 kişilik bootstrap örnekleme üzerinde incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5 verilmiştir.

Tablo 5’de görüldüğü gibi, yedi aracı değişkenin toplam dolaylı etkisi anlamlıdır (nokta tahmin = .03 ve %95 BCa GA [.0083, .0415]). Diğer bir deyişle yaşam amaçları alt boyutları, baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkiye kısmi aracılık etmektedir. Ayrıca, her değişken ayrı ayrı ele alındığında, “ilişki” (nokta tahmin = .01 ve %95 BCa GA [.0024, .0333]) ve “fiziksel sağlığın” (nokta tahmin = .01 ve %95 BCa GA [.0017, .0236]) baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında anlamlı kısmi aracılık etkisi olduğu ancak diğer değişkenlerin kısmi aracılık etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir.

Tablo 5. İntihar Olasılığı Üzerinde Toplam ve Spesifik Dolaylı Etki için Nokta Tahminleri, BCa (Bias-Corrected and Accelerated) Güven Aralıkları (Baba Kabul/Reddi İçin)

Değişken	Katsayılar Çarpımı (Product of coefficients)				%95 BCa Güven Aralığı	
	Nokta Tahmini	SE	z	p	Düşük	Yüksek
Toplam	.03	.01	3.28	.00	.0083	.0415
İlişki	.01	.01	2.13	.03	.0024	.0333
Fiziksel Sağlık	.01	.01	1.87	.06	.0017	.0236
Kişisel Gelişim	-.01	.01	-.91	.36	-.0212	.0061
Aileye Katkı	.00	.01	.87	.38	-.0052	.0157
Topluma Katkı	-.00	.01	-.12	.90	-.0108	.0095
Anlamli Yaşam	.00	.00	1.17	.24	-.0022	.0153
İmaj-Çekicilik	-.00	.00	-.38	.71	-.0095	.0037

Tartışma

Bu çalışmada, intihar olasılığı ile ebeveyn kabul/reddi ve yaşam amaçları arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmış; yaşam amaçlarının aracı rolü incelenmiştir. Araştırmada yordayıcı değişken olarak ele alınmış olan anne ve baba kabul/reddi ile intihar olasılığı arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle, bireylerin algıladıkları ebeveyn reddi arttıkça, intihar olasılıkları artmaktadır. İlgili alanyazın gözden geçirildiğinde, bu bulgu ile tutarlı çalışmaların mevcut olduğu gözlenmektedir (Ehnavall ve ark., 2008; Fergusson ve Lynsky, 1995; Zalsman, Brent ve Weersing, 2006). Örneğin, ergenler ile yapılan bir çalışmada, intihar olasılığının, anne babaların otoriter olması, sıcak ve samimi olmaması, annenin aşırı korumacılığı, olumsuz çocuk yetiştirme uygulamaları ve olumsuz aile ortamıyla ilişkili olduğu ifade edilmektedir (Lai ve Chang, 2001). Ülkemizde yapılan bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmış; babasını kendisine yakın bulan ergenlerin intihar olasılığının, babasını kendisine yakın bulmayan ergenlerden daha düşük olduğu belirtilmiştir. Ayrıca anneleri sıcak, sevgi dolu ve anlayışlı tutuma sahip ergenlerin intihar olasılığı, anneleri soğuk, sevgisiz ve ilgisiz olan ergenlerden daha düşük bulunmuştur (Elevli, 2012).

Ebeveyn kabul/reddi ile intihar olasılığı arasındaki ilişkide yaşam amaçlarının aracı etkisini belirlemek amacıyla yapılan aracı değişken analizlerinde yaşam amaçları alt boyutlarından “ilişki” ve “fiziksel sağlık” içsel amaçlarının kısmi aracılık etkilerinin olduğu bulunmuştur. Çalışmanın yordayıcı değişkeni olan ebeveyn kabul/reddi ile aracı değişken olan yaşam amaçları arasındaki korelasyon katsayılarına bakıldığında da, ebeveynleri tarafından reddedildiğini düşünen kişilerin ilişki ve fiziksel sağlık gibi içsel amaçlara önem vermedikleri görülmektedir. Alanyazın da bu ilişkiye destek sağlamaktadır. Örneğin, Kasser ve Ryan’a göre (1996), bireyler içinde buldukları çevreden sevgi, destek ve kabul gördüklerinde özerklik ve diğer insanlarla yakın olma ihtiyaçları tatmin olur. Bu ihtiyaçların tatmin olması da kişinin kendini ifade etme fırsatları yaratmasına, ilgilendiği konulara zaman ayırmasına ve diğer insanlarla yakın ilişkiler kurmasına olanak sağlar. Bu nedenle sıcak ve demokratik ebeveynlik, çocuğun özerklik ve ilişki ihtiyacının karşılanacağına dair güven duymasını sağlar ve çocuğun bu ihtiyaçlarının tatmin olması “içsel” değerlere önem vermesine olanak sağlar. Ancak kişiler soğuk, kontrol edici ve reddedici ortamlarda bulduklarında yakınlık ve kendilerini ifade etme şansını yakalayamaz ve ihtiyaçları tatmin olmaz. Sonuçta bu kişilerin hayatlarında özerklik ve ilişki gibi ihtiyaçlara önem verme ihtimalleri azalır. Yaşam Amaçları Ölçeği’nin “ilişki” alt boyutunda

yer alan maddelere baktığımızda da, ilgili maddelerin bu görüşü destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin “insanlarla daha sağlıklı ilişkiler kurmak”, “dostluklarının sayısını artırmak”, “etrafımda güvенеbileceğim arkadaşlara sahip olmak” maddeleri ebeveynleri tarafından ilişki ihtiyacı karşılanmış ve içsel amaçlara önem veren bireylerin işaretlediği maddeler olmuştur. Dolayısıyla anne ve babaları tarafından reddedildiğini düşünen kişilerin iyi oluşlarına olumlu katkı sağlayan içsel amaçlara önem vermedikleri düşünülebilir. Bu durum da intihar olasılıklarını yükseltiyor olabilir. Lekes ve arkadaşları (2010), ebeveynleri özerk ve destekleyici olan ergenlerin dışsal amaçlar yerine içsel amaçlara daha çok önem verdiklerini belirtmektedir. Ebeveynleri soğuk ve kontrolcü olan ergenler maddi başarı amacını önemserken, ebeveynleri sıcak ve demokratik olan ergenlerin daha çok içsel amaçlara odaklandıkları ifade edilmektedir (Grolnick ve Ryan, 1989; Kasser ve ark., 1995; Kasser ve ark., 2002). Ebeveynlerinin özerk ve destekleyici olmadığını düşünen lise öğrencilerinin anlamlı ilişkiler kurmak ya da kişisel gelişim gibi içsel amaçlara sahip olma ihtimallerinin finansal başarı, ünlü ve çekici olmak gibi dışsal amaçlara sahip olma ihtimallerinden daha düşük olduğu belirtilmektedir (Williams, Cox, Hedberg ve Deci, 2000).

Alanyazında genellikle yaşam amaçları ile psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiye dair araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada aileye ve topluma katkı sağlama, insanlarla sağlıklı bir ilişki kurmak isteme, fiziksel sağlığa önem verme, kişisel gelişim ve anlamlı yaşamı hedefleme gibi içsel amaçlara sahip olmanın öznel iyi oluşu artırdığı belirtilmektedir (İlhan ve Özbay, 2010). Benzer şekilde yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalarda da içsel amaçlara önem vermeyen kişilerin iyi oluşlarının düşük olduğu belirtilmektedir (Kasser ve Ahuvia, 2002; Ryan ve ark., 1999).

Özetle, intihar olasılığı ile ebeveyn kabul/reddi ve yaşam amaçları arasındaki ilişkilere dair tüm istatistiksel analiz sonuçları bir arada değerlendirildiğinde, anne ve babaları tarafından reddedildiğini düşünen kişilerin ilişki ve fiziksel sağlık gibi içsel yaşam amaçları gelişiminin, bu red algıları nedeniyle olumsuz etkilendiği ve bu yaşam amaçlarının da intihar olasılığını yordadığı söylenebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bu bulguların, intihar davranışlarının anlaşılması ve önlenmesine yönelik olarak hazırlanan müdahale programlarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Örneğin, psikolojik danışmanlık ve psikoterapi uygulamaları esnasında intihar girişimi/olasılığı bulunan bireylerin ebeveyn kabul/red algılarının incelenmesi, sahip oldukları yaşam amaçları türünün belirlenmesi konusunda çalışmalar

yapmak yararlı olabilir. Çocukluklarında ebeveynleri tarafından reddedildiğini düşünen kişilerin intihar olasılıklarının, sahip oldukları yaşam amaçlarından etkilenebileceği bulgusu göz önüne alınarak, bu kişilerin içsel amaçları benimsemelerine yönelik çalışmalar yapılabilir, kişilerin ilişkilerine ve fiziksel sağlıklarına önem vermeleri vurgulanabilir.

Çalışmanın çeşitli sınırlılıkları mevcuttur. Öncelikle araştırma normal bireylerden oluşan bir örneklem ile gerçekleştirilmiş, daha önce intihar girişiminde bulunmuş kişiler çalışmaya dahil edilmemiştir. İntihar girişiminde bulunmuş kişilerin de yer alacağı karşılaştırmalı bir çalışmanın daha net sonuçlar verebileceği düşünülmektedir. Ayrıca araştırmanın örneklem grubu çoğunluğu Ankara ilinde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinden oluşmakta ve değerlendirmeler yalnızca katılımcıların algılarını yansıtmaktadır. Bu durum elde edilen bulguların genellenebilirliğini azaltmaktadır. Tüm bunlara ek olarak veri toplama araçlarının öz-bildirim türü ölçekler olmasının araştırmanın kısıtlılıklarından biri olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Arsel, C. O. ve Batıgün, A. D. (2011). İntihar ve cinsiyet: Cinsiyet rolleri, iletişim becerileri, sosyal destek ve umutsuzluk açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(68), 1–10.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182.
- Batıgün, A.D. (2008). İntihar olasılığı ve cinsiyet: iletişim becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri, yalnızlık ve umutsuzluk açısından bir inceleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(62), 65–75.
- Batıgün, A. D. ve Şahin, N. H. (2003). Öfke, dürtüsellik ve problem çözüme becerilerindeki yetersizlik gençlik intiharlarının habercisi olabilir mi? *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(51), 37–59.
- Campos R. C., Besser A. ve Blatt J. S. (2013). Recollections of parental rejection, self-criticism and depression in suicidality. *Archives of Suicide Research*, 17, 58–74.
- Cull, J. G. ve Gill, W. S. (1988). *Suicide Probability Scale (SPS) Manual*. LA: Western Psychological Services.
- Ehnavall, A., Parker, G., Hadzi-Pavlovic, D. ve Malhi, G. (2008). Perception of rejecting and neglectful parenting in childhood relates to lifetime suicide attempts for females—but not for males. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 117(1), 50–56.
- Elevli, S. (2012). *Ergenlerde intihar olasılığının yordayıcıları: Yalnızlık, öfke ifade biçimleri, suçluluk ve utanç duyguları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Eryılmaz, A. (2011). Ergen öznel iyi oluşunun, öznel iyi oluşu artırma stratejilerini kullanma ile yaşam amaçlarını belirleme açısından incelenmesi. *Düşünen Adam-Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24(1), 44
- Eryılmaz, A. (2011). İhtiyaç doyumu ve yaşam amaçları belirleme: lise öğrenimi gören ergenler için bir öznel iyi oluş modeli. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 11(4), 1747–1764
- Eryılmaz, A. (2012). Amaçlar: Ruh ve beden sağlığını korumanın önemli bir aracı. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 428–448
- Eskin, M. (1993). Reliability of the Turkish version of The Percieved Social Support From Friends and Family Scales, Scale for Interpersonal Behavior and Suicide Probability Scale. *Journal of Clinical Psychology*, 49(4), 515–522.
- Fergusson, D. M. ve Lynskey, M. T. (1995). Childhood circumstances, adolescent adjustment, and suicide attempts in a New Zealand birth cohort. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 34, 612–622.
- Grolnick, W. S. ve Ryan, R. M. (1989). Parent styles associated with children's self regulation and competence in school. *Journal of Educational Psychology*, 81(2), 143.
- İlhan, T. (2009). *Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: Yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- İlhan, T. ve Özbay, Y. (2010). Yaşam amaçlarının ve psikolojik ihtiyaç doyumunun öznel iyi oluş üzerindeki yordayıcı rolü. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(34).
- Kasser, T. ve Ahuvia, A. (2002). Materialistic values and well-being in business students. *European Journal of Social Psychology*, 32(1), 137–146.
- Kasser, T., Koestner, R. ve Lekes, N. (2002). Early family experiences and adult values: A 26-year, prospective longitudinal study. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28, 826–835.
- Kasser, T. ve Ryan, R. M. (1993). A dark side of the American Dream: Correlates of financial success as a central life aspiration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 65, 410–422

- Kasser, T. ve Ryan, R. M. (1996). Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(3), 280–287.
- Kasser, T., Ryan, R. M., Zax, M. ve Sameroff, A. J. (1995). The relations of maternal and social environments to late adolescents' materialistic and prosocial values. *Developmental Psychology*, 31, 907–914.
- Lai, K. W. ve McBride-Chang, C. (2001). Suicidal ideation, parenting style, and family climate among Hong Kong adolescents. *International Journal of Psychology*, 6(2), 81–87.
- Lekes, N., Gingras, I., Philippe, F. L., Koestner, R. ve Fang, J. (2010). Parental autonomy-support, intrinsic life goals, and well-being among adolescents in China and North America. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(8), 858–869.
- Nair, K. S. (2003). Life goals: The concept and its relevance to rehabilitation. *Clinical Rehabilitation*, 17(2), 192–202.
- Preacher, K. J. ve Hayes, A. F. (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing a and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods*, 40(3), 879–891.
- Rohner, R. P. (1975). *They love me, they love me not: a worldwide study of the effects of parental acceptance and rejection*. New Haven, CT: HRAF Press.
- Rohner, R. P. (1986). *The warmth dimension: foundations of parental acceptance-rejection theory*. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R. P. (2004). The parental “acceptance-rejection syndrome”: universal correlates of perceived rejection. *American Psychologist*, 59(8), 830–840.
- Rohner, R. P. (2005). *Glossary of significant concepts in parental acceptance-rejection theory (PARTheory)*. Retrieved May, 20, 2005.
- Rohner, R. P. ve Khaleque, A. (Eds.). (2008). *Handbook for the study of parental acceptance and rejection* (5th ed.). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R. P., Khaleque, A. ve Cournoyer, D. E. (2012). Introduction to parental acceptance-rejection theory, methods, evidence, and implications, November, 2012. <http://csiar.uconn.edu/wp-content/uploads/sites/494/2014/02/INTRODUCTION-TO-PARENTAL-ACCEPTANCE-3-27-12.pdf>
- Ryan, R. M., Chirkov, V. I., Little, T. D., Sheldon, K. M., Timoshina, E. ve Deci, E. L. (1999). The American dream in Russia: Extrinsic aspirations and well-being in two cultures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(12), 1509–1524.
- Sheldon, K. M. ve Kasser, T. (1995). Coherence and congruence: Two aspects of personality integration. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 531–543.
- Şahin, N. H. ve Batgün, A. D. (2000). Yaşamı sürdürme nedenleri ve intihar olasılığı. Yayınlanmamış çalışma.
- Varan, A. (2003). EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenirlik ve geçerlik çalışması. Yayınlanmamış çalışma, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, İzmir.
- Vincent, P. J., Boddana, P. ve MacLeod, A. K. (2004). Positive life goals and plans in parasuicide. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 11(2), 90–99.
- Wagner, B. M. ve Cohen, P. (1994). Adolescent sibling differences in suicidal symptoms: The role of parent-child relationships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 22, 321–337.
- Williams, G. C., Cox, E. M., Hedberg, V. A. ve Deci, E. L. (2000). Extrinsic life goals and health-risk behaviors in adolescents. *Journal of Applied Social Psychology*, 30, 1756–1771.
- Wong, I. N., de Mann, A. F. ve Leung, P. W. L. (2002). Perceived parental child rearing and suicidal ideation in chinese adolescents. *Social Behavior and Personality*, 30(1) 19–24.
- World Health Organization (2014). *Suicide prevention*. Erişim <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2014/suicide-prevention-report/en/>
- Zalsman, G., Brent, D. A. ve Weersing, V. R. (2006). Depressive disorders in childhood and adolescence: an overview: epidemiology, clinical manifestation and risk factors. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 15(4), 827–841.